

Något om den gamla engelska orgelmusiken.

Ett av de mest glädjande bevisen på orgelmusikens renässans är väl det växande intresset för den klassiska orgellitteraturen. I Tyskland har ju detta intresse tagit sig uttryck i den s. k. »Orgelbewegung», men även i England spårar man en motsvarande rörelse. En ansenlig mängd engelsk orgelmusik från 1600—1700-talen finns f. n. tillgänglig, det mesta beklagligt nog okänt för oss. De flesta av dessa kompositioner äro blott manualiter, emedan de engelska orgelverken ej förrän omkring 1770 försågos med självständig pedal.

Om man jämför den engelska kyrkomusiken med t. ex. Tysklands, Frankrikes, Spaniens eller Italiens stod den till en början betydligt efter dessa länder, men i och med Bull och Byrd utvecklades den vokala polyfonien. Den instrumentala var alltjämt mera trevande. Engelsmännen ha alltid varit ett sjungande folk. Dr. Grace säger om den engelska kyrkomusiken: »Tillika med den sjungande tendensen utgjorde det begränsade antalet orglar och den ringa dugligheten av dessa verk, som saknade pedal, det huvudsakligaste hindret för utvecklingen och det är icke förvånansvärt att finna att Italien, Tyskland, Frankrike och Holland producerade utmärkt orgelmusik genom sådana män som Frescobaldi, Sweelinck, Scheidt, Titelouze, Froberger och andra, medan våra Tallis, Byrd, Peter Phillips, Orlando Gibbons, Bull och Tomkins jämfört med dessa efterlämnat föga instrumentalmusik, och knappast har denna annat än antikvariskt intresse för oss.»

Beträffande de vokala verken stå dessa sig bra vid jämförelse med andra länders från samma tid. Stor förändring har ej skett när vi hunnit fram till Purcell. De få orgelkompositioner som finnas av Blow, Purcell och Croft kunna ej jämföras med de av Buxtehude, Muffat, Pachelbel och de övriga tyska mästarna före Bach, ej heller med den samtida franska skolan, vilken vid denna tidpunkt började förfalla till världslighet.

De allra flesta engelska orgelkompositionerna äro bearbetade. Där finns dock Tockatan i A dur och Preludiet i d moll av Purcell i original. Båda äga bra tema. (Tockatan finns även i arr. Preludiet är utg. på Novellos ed.). Bland bearbetningarna märkas även den melodiska Chaconnan i F dur, bearb. av Marchand (Novello), och Preludium till den 100:de psalmen, bearb. av West. (Novello). Den är intressantast såsom varande ett av Englands tidigaste verk i denna genre, men den saknar enhetlighet. Några verkligt bra orgelstycken från denna tid som ävenledes utkommit på Novellos förlag äro »Verse» i C dur som efterföljes av en fuga, och Byrds »Voluntary» i d moll med ett kromatiskt tema. Blows verk äro säkert i många avseenden mera betydande än Byrds. Bäst är nog hans Tockata i d moll för »dubbel orgel» (orgel med två manualer).

Ett för de flesta okänt namn är Thomas Roseingraves. Han var samtida med Händel och studerade bl. a. i Italien för Scarlatti. Hans Allegro moderato i g moll återfinnes i West's orgelserie Old English Organ Music Nr 27. Stycket har instrumental karaktär och är väl lämpat att utföras även på våra nyare orglar. Dessutom utgav han »15 preludier och

fugor för orgel eller klavecim», och »6 dubbelfugor för orgel eller klavecim». Den engelska orgelskolan får under denna period, som räknas från Roseingrave och varar till Wesley, ett oväntat företräde framför de övriga länderna. I Tyskland levde nu Albrechtsberger, Vogler, Rink m. fl. medan England hade Stanley, Cook, Samuel Wesley, Crotch, Thomas Adams och Samuel Sebastian Wesley. De flesta skrevo mera för klavecim än orgel och oftare för konsertbruk än för gudstjänst. Även preludierna voro ofta i världslig stil. När West utgav sina serier »Old English Organ Music» avsåg det närmast kyrkoorgeln och den kyrkliga stilen, men 18:de århundradets världsliga stil spåras också häri. De engelska orgelmästarna ansågo ej den stränga fugaformen såsom det enda lycksaliggörande utan använde även andra former, såsom variation och fantasi m. fl. West's serier innehålla en del fugerade satser av Keeble, Croft, Cooke, Greene, Travers och Walond. De flesta äro i fri stil och mera fugettartade än egentliga fugor. Thomas Adams skrev bl. a. en Fantasi i c moll med dubbelfuga. (Gauss Orgelkompositionen).

Sin höjdpunkt nådde den engelska skolan med Samuel Wesley och Samuel Sebastian Wesley. Samuel Wesley skrev Preludium och fuga i A dur, Preludium, Air och Gavotte, samt Preludium i C dur, alla arr. av West och utkomna på Novellos edition. Det utmärkta temat i A dur fugan är särskilt värt att beaktas. Samuel Sebastian Wesley har skrivit en fuga i ciss moll och ett lyriskt stycke i G dur. Båda utkomna på Augeners förlag. Mest kända äro nog Samuel Sebastians »Choral Song and Fugue», ehuru dessa ej äro bland hans bästa alster. »Cecilia» editionen har utgivit en samling fugor av dessa båda mästare.

I våra dagar då det forskas så mycket inom orgelkompositionens område få vi hoppas någon skall intressera sig även för dessa här omnämnda ancient organmasters and their works.

Gunhild Schedin.

Julkalendrarna.

Julen är de kyrkliga kalendrarnas tid. Är efter år gå de ut i högst aktningvärda upplagor, bildande ovedersägliga bevis för att samhörighetskänslan inom stiftet icke är död.

I den översikt över den sista helgens julkalendrar, som här skall givas, kommer ej det för dem alla gemensamma: betraktelserna, de kyrkliga krönikorna, årets minneshögtider — här lika med Gustav Adolfsminnet —, biografierna över de hädangångna o. s. v. — att behandlas. Denna redogörelse vill allenast ge en sammanfattning av sådana uppsatser som be-

röra frågor, vilka ligga denna Tidskrift nära.

Börja vi vår rundvandring genom stiftet söderifrån så erbjuder *Lunds stifts julbok* (24:e årg. Pris 2:25, rekv. från Förlagsaktiebolaget, Malmö) två i sådant hänseende beaktansvärda uppsatser: Docent D. Helander skriver om Kyrkans böneskatt och ger prov på böner från skilda tidevarv. Kyrkoherde Sigurd Westman skildrar en kyrkmålare i Skåne — Hugo Gehlin och hans arbete för prydnade av skånska kyrkor med konst. Uppsatsen är rikt och väl illustrerad.